РЕЦЕНЗИЯ

от **Красимира Средкова Иванова**
професор по трудово право и обществено осигуряване
от Софийския университет "Св. Климент Охридски"

на дисертационния труд
"Развитие на формите на трудова заетост. Атипични форми на заетост"
представен от Паола Класса
задочен докторант в Института за правни науки в БАН
за получаване на научната и образователна степен "Доктор по право"

Уважаеми членове на Научното жури,

Със заповед № РД-09-59 от 07.05.2026 г. съм назначена за член на журито за провеждане на защитата на дисертационния труд „Развитие на формите на трудова заетост. Атипични форми на заетост", представен от Паола Класа за получаване на научната и образователна степен "Доктор по право". С решение на журито от 05.05.2026 г. съм определена за рецензент.

Получила съм дисертационния труд и приложените към него ограничен брой документи. Представям рецензията в определения срок.

Въз основа на представената по-долу оценка на дисертационния труд препоръчвам на докторантката да бъде **дадена научната и образователна степен**, за която кандидатства.

I. ФОРМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ.

1. Паола Класа е завършила висшето си образование по специалност „Право" във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий" през 2001 г. През 2011 г. е завършила Магистърска програма „Международни отношения" (Право на ЕС). През периода 2006--2008 г. е работила като експерт и старши специалист в Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда". От 2008 до 2026 г. е била юрисконсулт и старши юрисконсулт" в Дирекция „Човешки ресурси" на „Кауфланд България ЕООД енд Ко" КД. От м. април 2026 г. е адвокат във Великотърновската адвокатска колегия.

Паола Класа е била е докторант на самостоятелна подготовка по трудово право и обществено осигуряване в Института за държавата и правото при БАН неизвестно през какъв през периода, отчислена с право на защита. Няма информация за провеждането на докторантския минимум и резултата от него.

2. Паола Класса е представила **дисертационен труд** на тема " Развитие на формите на трудова заетост. Атипични форми на заетост" в размер на 179 машинописни страници, 5 страници списък на използвана литература, 12 страници он-лайн източници, 2 страници списък на съдебни решения и 2 страници използвани съкращения.

3. Докторантката е представила доста описателно на 3 страници **научната новост** на труда и неговото **значение**. Представянето е коректно.

4. Докторантката е **публикувала** 1 статия по темата на дисертационния труд, публикувана в авторитетното научно списание „Правна мисъл" и 1 съчинение в сборник с научни трудове на УНСС. Тя е посочила още 2 заглавия, но като доклади от научни форуми без данни за тяхното публикуване.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

А. Обща характеристика.

1. Представеният за защита дисертационен труд е научноизследователски труд, посветен на **нови основни проблеми на труда**.

2. Авторката е проучила добро количество правна литература, но не толкова академична, колкото популярна. Макар че тя е използвана предимно като илюстрация на нейни становища, там, където присъства **научна критика** (вкл. на мои тези), тя е коректна.

3. Похвален е критичният подход на дисертантката към действащото **българско трудово законодателство**. Авторката разкрива някои негови недостатъци. Добре е нормотворческите органи да се замислят върху направените критични бележки.

4. Добре е представена в дисертационния труд **съдебната практика**. Тя е използвана предимно като илюстрация за проблемите при прилагането на правната уредба.

5. Макар и в по-малък обем, в дисертацията присъства и **административната практика** – предимно на Агенцията по заетостта. В това отношение можеше да се очаква повече анализ на решения, указания и пр. на Главната инспекция по труда.

6. Научните анализи в дисертационния труд са дали основание за някои **предложения за усъвършенстване на законодателството**. Те са аргументирани, полезни и трябва да привлекат вниманието на компетентните органи.

Б. Научна новост на труда.

1. Дисертационният труд е оригинално научно постижение с научноприложно значение по смисъла на чл. 6, ал. 3 ЗРАС, което съдържа научни и приложни резултати, представляващи оригинален принос в науката. Той показва, че кандидатката притежава теоретични правни знания и способности за самостоятелни научни изследвания.

Трудът е посветен на изключително важна тема с комплексно правно значение – форми за полагане на труд за другиго. Съчинението анализира критично правната уредба, прави някои научни изводи, както и предложения за правилното прилагане на закона и за неговото усъвършенстване. Оригинален е като цяло и по-специално в гл. IV. Трудът е плод на самостоятелни творчески изследвания на авторката.

2. Наред с общото приносно значение на труда внимание заслужават и **отделни оригинални негови приноси** като:

а. съпоставката ***между гражданско и трудово правоотношение при полагането на труда*** (гл. II). Тук обаче следва да се уточни, че единственото основание за възникване на трудово правоотношение не е трудовият договор. Защо са изключени изборът и конкурсът?

б. анализът на ***международноправна уредба*** на формите на трудова заетост. И тук обаче са необходими съществени уточнения. Не само Всеобщата декларация за правата на човека е акт на ООН, свързан с трудовата заетост, както е посочено в труда (с. 32—32)! Посоченото от авторката на с. 35—36 от труда съдържание на чл. 1 ЕСХ не е такова. Има и други проблеми;

в. анализът на ***отделни форми на нетипична трудова заетост*** и по-специално работа чрез ваучери (с. 107 слдвщ.); стратегическо и ad hoc споделяне на служители (с. 123—127); сравнение между временна заетост и споделяне на служители (с. 125—126); трудов договор с нулеви часове (с. 136 слдвщ.) и др. Това се прави за първи път в българската литература и има важно практическо значение за прилагането на правната уредба и нейното усъвършенстване.

В. Критични бележки

Дисертационният труд на Паола Класа поставя пред мен като читател и изследовател определени въпроси и поражда определени съмнения и несъгласия. Поставям някои от тях на вниманието на Научното жури, на публиката и преди всичко на докторантката, за да й дам възможност да защити евентуално по-добре своите тези и да се проведе научна дискусия, която е една от основните ценности на публичната защита на всеки дисертационен труд. Някои от тях вероятно нямаше да бъдат поставени, ако научният ръководител и първичното научно звено им бяха обърнали внимание.

Няма да се спирам подробно, а само върху някои по-съществени според мен недостатъци.

1. Относно **езика и структурата на труда.**

а. В ***езика*** на съчинението има съществени проблеми. Той изобилства с недопустими в правото *чуждици* – „двупартиден", „трипартиден", „социална кохезия" и др. (с. 8, с. 124 и др.). Недопустимо е още в заглавието на труда да се използва англицизмът "атипични" „вместо „нетипични" или „нестандартни". И правните изследвания, както нормативните актове следва да се формулират на общоупотребимия български език според изискванията на чл. 36 УПЗНА;

б. допуснати са много ***граматични и стилистични грешки*** (с. 13, с. 16, с. 124 и др.);

в. структурата не е логично ***подредена***. Преди да е ясно какви са нетипичните форми на трудова заетост, за които ще се говори, се разглеждат причини и евентуални последици от възприемането им. Ненужно се прави опит за представяне на социалния диалог, преди да е ясно за какво той ще служи;

г. ***бележките под линия*** не съответстват на правилата на БДС.

2. В труда на Паола Класа има съществени **празноти**. Ето някои от тях:

а. в представянето на националната уредба в разд. 2 на гл. I липсва ***Кодексът на труда*?!**

б. в представянето на предимствата на ***работата чрез платформи*** (с. 95 слдвщ.) липсва представяне на самата същност на тази форма. Това впрочем се отнася до повечето представени като изследвани нетипични форми.

3. В същото време в труда има някои **ненужни изложения**, които можеше да бъдат избягнати, тъй като не показват нищо ново. Ненужно е представянето на ***структурата и функциите на МОТ*** (с. 32—36). В тези общи въпроси няма нищо специфично по темата на изложението.

4. Трябва да се посочат и някои **неверни или поне неточни твърдения**.

а. Не може в никакъв случай да се приеме определянето на отношенията между социалните партньори (с. 17) като ***"враждебни"***. Те може да са противоречиви, но не и враждебни;

б. неточно е твърдението, че ***понятието за социална сигурност*** се изразява в права при настъпването на определени социални рискове (с. 27). Социалната сигурност включва преди всичко трудовата заетост, чрез доходите от която се осигурява материално животът на човека. Това е посочено преди всичко в Конвенция № 102 на МОТ, на която авторката се позовава;

в. не е вярно посоченото на с. 75 слдвщ. че стандартната трудова заетост (основана на трудовия договор) е оформена не ***едва след Втората световна война.*** Такава е заетостта още с възникването на трудовото право в края на 18 век;

г. не съответства на действащата правна уредба в България твърдението на с. 85, че ***Коледните и Великденските добавки*** се изплащат само на най-бедните пенсионери, които живеят под прага на бедност.

5. За съжаление в изследването преобладава **информацията,** възпроизвеждането на правната уредба пред анализа и изводите. Особено прекомерна е икономическата и социологична информация, която следва да подпомага, но не и да измества правните анализи. Информацията, безспорно е нужна. И така изследването е полезно, но ползата щеше да бъде по-голяма при повече правен анализ, изводи и препоръки.

Поставям тези въпроси на вниманието на докторантката и на Научното жури не за да омаловажа труда, който като цяло заслужава положителна оценка, а за да провокирам авторката все пак да преосмисля или да дообмисля своите тези и да има предвид подобни обстоятелства в евентуалната си бъдеща изследователска дейност.

III. ПУБЛКАЦИИ ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Както беше посочено по-горе, П. Класа е посочила (не и представила) 4 заглавия по темата на дисертационния труд (другите 2 са посочени само като доклади, без данни кога и къде са публикувани). Това са:

„За необходимостта от трудово-правна уредба на ваучерната система на заетост, в контекста на принципа за недискриминация" – В: Сборник с доклади от научна конференция. С.: Изд. УНСС, 2024 г.

„Трудовите договори с нулеви часове -- предимства и недостатъци“ – „Правна мисъл, 2024, № 4, 4—37.

Публикациите са посветени на отделни частни въпроси в дисертацията и на уредбата в други държави и липсата на такава у нас и както поначало в дисертацията са предимно информативни.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

На основата на представената характеристика на дисертационния труд „Развитие на формите на трудова заетост. Атипични форми на заетост ” и от нейните публикации по темата на дисертационния труд в българския правен печат предлагам на Научното жури да приеме за **установено**, че:

1. Са спазени ***формалните изисквания*** на ЗРАС и ППЗРАС.

2. ***Професионалният опит*** на Паола Класа е добра основа за нейното пс-нататъшно развитие.

3. Представеният ***дисертационен труд*** е оригинално творческо научно постижение, плод изцяло на самостоятелната изследователска дейност на авторката. Той е насочен към решаване на важни и актуални преди всичко практически проблеми на трудовото право, подготвен е в съответствие със

съвременните постижения на правната наука и творчески ги доразвива. Научните постижения на кандидатката се изразяват в обогатяване на съществуващите знания по трудово право, в създаване на новости в правната теория и имат съществено значение за нормотворческата практика и практиката по прилагане на трудовото право.

Въз основа на изложеното по-горе предлагам на Научното жури:

Да даде образователната и научна степен "Доктор по право" на Паола Класа, задочен докторант по трудово право и обществено осигуряване в Института за държавата и правото, отчислена с право на защита.

София, 10.06.2026 г. С уважение:

REVIEW

by Krasimira Sredkova Ivanova

Professor of Labour Law and Social Security Law

at Sofia University "St. Kliment Ohridski"

on the doctoral dissertation "Development of Forms of Employment. Atypical Forms of Employment", submitted by Paola Klasa, part-time PhD student at the Institute of Legal Studies at the Bulgarian Academy of Sciences (BAS)

for the award of the educational and scientific degree "Doctor of Law" (PhD)

Dear Members of the Scientific Jury,

By Order No. RD-09-59 dated 07.05.2026, I have been appointed as a member of the jury for the public defense of the doctoral dissertation entitled "Development of Forms of Employment. Atypical Forms of Employment", submitted by Paola Klasa for the award of the educational and scientific degree "Doctor of Law". By a decision of the jury dated 05.05.2026, I was designated as a reviewer.

I have received the dissertation and the limited number of documents attached to it. I submit this review within the specified deadline.

Based on the evaluation of the dissertation presented below, I recommend that the doctoral candidate **be awarded the educational and scientific degree for which she is applying**.

I. FORMAL REQUIREMENTS

1. Paola Klasa completed her higher education in "Law" at the Veliko Tarnovo University "St. St. Cyril and Methodius" in 2001. In 2011, she completed a Master's Programme in "International Relations" (EU Law). During the period 2006–2008, she worked as an expert and senior specialist at the Executive Agency "General Labour Inspectorate". From 2008 to 2026, she served as an in-house counsel and senior in-house counsel in the Human Resources Directorate of "Kaufland Bulgaria EOOD & Co" KD. Since April 2026, she has been an attorney-at-law at the Veliko Tarnovo Bar Association.

Paola Klasa was an independent doctoral student (independent research track) in Labour Law and Social Security Law at the Institute of State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences for an unspecified period, and was discharged with the right to defend her thesis. There is no information regarding the completion or the results of the doctoral minimum examinations.

2. Paola Klasa has presented a dissertation on the topic "Development of Forms of Employment. Atypical Forms of Employment" spanning 179 typewritten pages, including a 5-page bibliography, 12 pages of online sources, a 2-page list of judicial decisions, and a 2-page list of abbreviations used.

3. The doctoral candidate has provided a somewhat descriptive 3-page overview of the scientific novelty and significance of her work. The presentation is accurate.

4. The candidate has published one article on the topic of the dissertation in the reputable peer-reviewed journal *Pravna Misal* (Legal Thought) and one paper in a collection of scientific works of the University of National and World Economy (UNWE). She has also listed two additional titles, which are cited as conference papers but lack data regarding their publication.

II. CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

A. General Characteristics

1. The dissertation presented for defense is a research work dedicated to new and fundamental issues in the field of labour.

2. The author has examined a substantial body of legal literature, though it leans more towards popular rather than purely academic sources. Although literature is primarily used to illustrate her own views, where scientific critique is present (including critiques of my own theses), it is handled correctly and respectfully.

3. The candidate's critical approach toward current Bulgarian labour legislation is commendable. The author identifies certain shortcomings within it. Regulatory bodies would do well to consider the critical remarks made.

4. Judicial practice is well-represented in the dissertation. It is utilized primarily to illustrate the practical challenges encountered in the application of the legal framework.

5. Administrative practice, mostly from the Employment Agency, is also present, albeit to a lesser extent. In this regard, a more profound analysis of the decisions, guidelines, and instructions of the General Labour Inspectorate could have been expected.

6. The legal analyses in the dissertation have served as the basis for several proposals for legislative improvement. These are well-argued, useful, and should attract the attention of the competent authorities.

B. Scientific Novelty of the Work

1. The dissertation represents an original scientific achievement with theoretical and practical significance within the meaning of Art. 6, para. 3 of the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria Act (ZRASRB), containing scientific and applied results that constitute an original contribution to science. It demonstrates that the candidate possesses solid theoretical legal knowledge and the capacity for independent scientific research.

The work is dedicated to an exceptionally vital topic with complex legal implications—the forms of rendering labour for another party. The treatise critically analyzes the legal framework, draws scientific conclusions, and offers proposals for both the proper application of the law and its refinement. It is original as a whole, and particularly in Chapter IV. The work is the product of the author's independent creative research.

2. Alongside the general contributory value of the work, several specific original contributions merit attention, such as:

a. The comparison between civil and employment relationships in the context of performing work (Chapter II). However, it should be clarified here that the employment contract is not the sole grounds for the inception of an employment relationship. Why were election and competitive examination excluded?

b. The analysis of the international legal framework governing forms of employment. Here, too, significant clarifications are required. The Universal Declaration of Human Rights is not the only UN instrument related to employment, as stated in the work (pp. 32–33). Furthermore, the content of Art. 1 of the European Social Charter, as presented by the author on pp. 35–36, is inaccurate. Other issues persist as well.

c. The analysis of specific forms of non-typical employment, particularly voucher-based work (p. 107 et seq.); strategic and ad hoc employee sharing (pp. 123–127); the comparison between temporary agency work and employee sharing (pp. 125–126); zero-hours contracts (p. 136 et seq.), among others. This analysis is conducted for the first time in Bulgarian literature and holds significant practical value for the application and improvement of the legal framework.

C. Critical Remarks

The dissertation of Paola Klasa raises certain questions for me as a reader and researcher, giving rise to specific doubts and disagreements. I bring some of these to the attention of the Scientific Jury, the audience, and above all, the doctoral candidate, to provide her with an opportunity to better defend her theses and to stimulate a scientific discussion—which is one of the core values of the public defense of any dissertation. Some of these issues would likely not have been raised had the thesis supervisor and the primary academic department addressed them earlier.

Rather than addressing every detail, I will focus only on what I consider to be the more substantial shortcomings:

1. Regarding the language and structure of the work:

a. There are significant issues with the language of the treatise. It abounds with loanwords and foreign terms that are unacceptable in legal discourse, such as "bipartite", "tripartite", "social cohesion", etc. (p. 8, p. 124, etc.). It is unacceptable to use the Anglicism "atypical" (атипични) instead of "non-typical" (нетипични) or "non-standard" (нестандартни) even in the title of the work. Legal research, much like legislative acts, must be formulated in standard, commonly used Bulgarian, in accordance with the requirements of Art. 36 of the Decree on the Terms and Procedure for Drafting Normative Acts (UPZNA).

b. Numerous grammatical and stylistic errors have been made (p. 13, p. 16, p. 124, etc.).

c. The structural organization lacks a logical sequence. Before establishing what non-typical forms of employment are to be discussed, the author examines the causes and potential consequences of their adoption. Similarly, an unnecessary attempt is made to present social dialogue before it is clear what purpose it will serve.

d. The footnotes do not comply with the Bulgarian State Standard (BDS) citation rules.

2. There are significant gaps in Paola Klasa's work. For instance:

a. The Labour Code is missing from the presentation of the national regulatory framework in Chapter I, Section 2.

b. In presenting the advantages of platform work (p. 95 et seq.), there is no explanation of the actual essence of this form of employment. This omission, moreover, applies to most of the non-typical forms presented as subjects of research.

3. At the same time, the work contains some redundant expositions that could have been avoided, as they offer nothing new. The presentation of the structure and functions of the ILO (pp. 32–36) is unnecessary, as these general matters contain nothing specific to the topic of the text.

4. Several incorrect or at least inaccurate assertions must be pointed out:

a. Describing the relations between social partners (p. 17) as "hostile" is completely unacceptable. They may be adversarial or contradictory, but not hostile.

b. The assertion that the concept of social security is expressed solely in rights arising upon the occurrence of specific social risks is inaccurate (p. 27). Social security encompasses, above all, employment, through the income of which a person's material existence is secured. This is primarily stipulated in ILO Convention No. 102, which the author herself cites.

c. The statement on p. 75 et seq. that standard employment (based on an employment contract) took shape only after World War II is incorrect. Such employment has existed since the very inception of labour law at the end of the 18th century.

d. The claim on p. 85 that Christmas and Easter bonuses are paid only to the poorest pensioners living below the poverty line does not correspond to the current regulatory framework in Bulgaria.

5. Regrettably, the study is dominated by descriptive information and the replication of statutory provisions rather than analysis and synthesis. There is an excessive amount of economic and sociological data, which ought to support, rather than displace, legal analysis. While information is undoubtedly necessary, and the study remains useful as it stands, its value would have been greater had there been more legal analysis, conclusions, and recommendations.

I bring these matters to the attention of the doctoral candidate and the Scientific Jury not to diminish the value of the work—which, on the whole, deserves a positive evaluation—but to challenge the author to reconsider or refine her theses and to bear such considerations in mind in her future research activities.

III. PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

As noted above, P. Klasa has listed (though not submitted) four titles on the dissertation topic (the other two are mentioned only as conference reports without publication details). These are:

"On the Need for a Labour-Law Regulation of the Voucher Employment System in the Context of the Non-Discrimination Principle" In: Collection of Papers from a Scientific Conference. Sofia: UNWE Publishing House, 2024.

"Zero-Hours Employment Contracts: Advantages and Disadvantages", Pravna Misal, 2024, No. 4, pp. 4–37.

The publications focus on specific, isolated issues within the dissertation and on the regulatory frameworks of other countries (and the lack thereof in Bulgaria). Much like the dissertation itself, they are predominantly informative.

IV. CONCLUSION

Based on the characteristics of the dissertation "Development of Forms of Employment. Atypical Forms of Employment" presented above, and on her publications on the topic within Bulgarian legal literature, I propose to the Scientific Jury to establish that:

1. The formal requirements of the ZRASRB and the Regulations for its implementation (PPZRASRB) have been met.

2. The professional experience of Paola Klasa serves as a solid foundation for her further academic development.

3. The submitted dissertation is an original, creative scientific achievement, entirely the product of the author's independent research. It is aimed at resolving important, highly topical, and primarily practical problems in labour law; it has been prepared in line with the contemporary achievements of legal

science and creatively builds upon them. The candidate's scientific achievements lie in enriching existing knowledge in labour law, introducing innovations to legal theory, and hold substantial significance for legislative practice and the application of labour law.

Based on the foregoing, I propose to the Scientific Jury:

To award the educational and scientific degree "Doctor of Law" (PhD) to Paola Klasa, part-time PhD student in Labour Law and Social Security Law at the Institute of State and Law, discharged with the right to defend her thesis.

Sofia, 10.06.2026

Respectfully submitted,

[Signature]